

УДК 378.147

КОМПЛЕКС ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Хіценко Л.І., к. пед. н.,
завідувач кафедри східних мов
Національна академія Служби безпеки України

Стаття присвячена проблемі формування соціокультурної компетентності майбутніх співробітників Служби безпеки України. Автор пропонує комплекс вправ для формування соціокультурної компетентності, що складається з п'яти блоків. У роботі наводяться приклади вправ, спрямованих на формування компонентів СКК майбутніх співробітників Служби безпеки України.

Ключові слова: соціокультурна компетентність (СКК), майбутні співробітники Служби безпеки України, вправа, комплекс вправ, блоки вправ, компоненти СКК.

Статья посвящена проблеме формирования социокультурной компетентности будущих сотрудников Службы безопасности Украины. Автор предлагает комплекс упражнений для формирования социокультурной компетентности, состоящий из пяти блоков. В работе приводятся примеры упражнений, направленных на формирование компонентов СКК будущих сотрудников Службы безопасности Украины.

Ключевые слова: социокультурная компетентность (СКК), будущие сотрудники Службы безопасности Украины, упражнение, комплекс упражнений, блоки упражнений, компоненты СКК.

Khitsenko L.I. A SET OF THE EXERCISES TO FORM THE SOCIO-CULTURAL COMPETENCE

The article is devoted to the problem of formation of socio-cultural competence of the prospective officers of the Security Service of Ukraine. The author offers a set of exercises for the formation of socio-cultural competence, consisting of five blocks. The work gives examples of exercises aimed to form the components of the SCC of the prospective officers of the Security Service of Ukraine.

Key words: socio-cultural competence (SCC), the prospective officers of the Security Service of Ukraine, exercise, set of the exercises, blocks of the exercises, components of the SCC.

Постановка проблеми. Формування соціокультурної компетентності (далі – СКК) майбутніх співробітників у сфері забезпечення державної безпеки є одним з найважливіших компонентів викладання іноземної мови.

Готовність майбутніх спеціалістів у сфері забезпечення державної безпеки до здійснення іншомовної професійної діяльності потребує формування СКК, що визначає їхню спроможність конструктивно діяти у специфічних ситуаціях міжкультурної взаємодії, пов'язаних з особливостями службової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування СКК у процесі професійно орієнтованої мовної підготовки знайшла своє обґрунтування у роботах Н. Бобаль, Р. Гришкової, І Закирьянової, Н. Ішханян, О. Квасник, Т. Колодько, Ю. Кузьменко, С. Пахотіної, Н. Петрищевої, В. Сафонової та ін. Формуванню СКК курсантів військових вищих навчальних закладів – М. Ванягіної, О. Жежери, Н. Мороз та ін.; слухачів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України – І. Жукевич.

Зазначені дослідження сприяють систематизації наукової інформації щодо СКК, проте проблема формування СКК майбут-

ніх співробітників СБ України з урахуванням специфіки їхньої службової діяльності розглянуто недостатньо. Отже, актуальність дослідження зумовлена потребою визначення ефективних шляхів формування СКК майбутніх співробітників СБ України.

Метою статті є розробка у ході наукового дослідження комплексу вправ для формування СКК майбутніх співробітників СБ України (на прикладі турецької мови).

Виклад основного матеріалу дослідження. Для ефективного формування СКК майбутніх співробітників СБ України необхідна розробка методики формування СКК у контексті їхньої майбутньої професійної діяльності. Структурною одиницею методичної організації навчального матеріалу є вправа [1, с. 322], що має освітню, виховну, розвивальну цінність. Тому невіддільною частиною методики формування СКК майбутніх співробітників СБ України є комплекс вправ і завдань, спрямованих на розвиток соціокультурних знань, умінь і навичок.

С. Шатілов розглядає вправу як спеціально організоване у навчальних умовах одно або багаторазове виконання окремої операції мовного та мовленнєвого характеру [5, с. 55].

І. Кіндрась приділяє особливу увагу вибору навчальних вправ, оскільки від правильного

вибору засобів і методів залежить результативність процесу навчання [2, с. 114].

Сукупність необхідних типів, видів і різновидів вправ забезпечують максимально високий рівень оволодіння іноземної мови, утворюють загальну систему вправ [5, с. 59]. Спроби впорядкувати вправи у систему та створити комплекс робилися різними вченими (Б. Лапідус, Є. Пасов, С. Шатілов та ін.). Поняття «комплекс» (від лат. *complexus* – зв'язок, поєднання) передбачає наявність певної кількості елементів, частин, які об'єднані певним чином і мають свої функції [1, с. 108]. Він характеризується наявністю міцних зв'язків між елементами комплексу, що забезпечують його стійкість і цілісність. Під комплексом вправ розуміємо сукупність необхідних типів, видів і різновидів вправ, що виконуються у такій послідовності та у такій кількості, які враховують закономірності формування соціокультурних умінь і навичок в їх взаємодії та забезпечують максимально високий рівень оволодіння СКК [5, с. 4].

Спираючись на теоретичні обґрунтування В. Беспалько, Н. Гальської, Є. Пасова, В. Фурманової та ін., розроблено комплекс вправ та завдань, спрямований на формування СКК майбутніх співробітників СБ України, на основі принципів, запропонованих Л. Лук'яною [3, с. 89–90] та О. Тополевою [4, с. 88–95]: диференціації, контрастивності, особистісної спрямованості, посильності та доступності, комунікативності навчання, проблемної спрямованості, паралельного вдосконалення мовної підготовки, порівняння культури рідної мови та іншомовної культури, взаємопов'язаного навчання основним видам мовленнєвої діяльності, адекватності вправ характеру модульованої діяльності, наявності чіткої інструкції, концентричної повторюваності етапів роботи з теми, що вивчається.

Всі вправи та завдання можна поділити на умовно комунікативні, комунікативні та контролюючі. Послідовність виконання завдань і вправ передбачає перехід від рецептивних видів мовленнєвої діяльності до репродуктивних і власне продуктивних видів мовленнєвої діяльності. Комплекс складається з п'яти блоків, що спрямовані на формування компонентів СКК (див. рис. 1). Наведемо окремі приклади вправ кожного блоку.

I блок: вправи, що спрямовані на формування культурознавчого компонента СКК: вправи на ознайомчо-пошукове читання/аудіювання з метою пошуку культурознавчої інформації, на розвиток тематичного тезауруса, на осмислення, аналіз та інтерпретацію культурознавчої інформації.

Приклад 1. Мета: формувати навички пошуку культурознавчої інформації, формування навичок найменування культурологічних понять та реалій.

Тип вправи: некомунікативна рецептивна вправа.

Вид вправи: встановлення відповідності між об'єктами культури та їхніми назвами.

Режим виконання: індивідуально.

Контроль: поточний, самоконтроль.

Інструкція: *Metindeki çizgili kelimeleri açıklayınız.*

Vatikan'da diplomatlarla bir araya gelen Papa Francis, son zamanlardaki sığınmacı akınının Avrupalı değerlere zarar verme riski olduğunu ancak Avrupa'nın bu sınavdan başarıyla geçeceğini umduğunu belirtti.

Приклад 2. Мета: розвиток тематичного тезауруса.

Тип вправи: некомунікативна рецептивна.

Вид вправи: встановлення еквівалентної відповідності між об'єктами культури.

Режим виконання: індивідуально.

Контроль: поточний, контроль з боку викладача.

Інструкція: *Metindeki çizgili kelimelere eşanlamli kelimeleri bulunuz.*

Çin'de büyük tartışmalara neden olan ve Henan eyaletinde inşa edilen ülkenin kurucusu Mao Zedung'un altın kaplama 37 metrelik heykeli yıkıldı. Finansmanın bölgedeki işadamlarının üstlendiği ve 460 bin Dolar'a mal olduğu belirtilen heykelin gerekli izinleri olmadığı için yıkıldığı açıklandı.

Приклад 3. Мета: формувати навички осмислення, аналізу та інтерпретації культурознавчої інформації.

Тип вправи: комунікативна рецептивно-продуктивна.

Вид вправи: інтерпретація побаченого.

Режим виконання: індивідуально, у парах, групова.

Контроль: поточний, контроль з боку викладача.

Інструкція: *Gazetenin resmine bakarak soruları yanıtlayınız:*

Gazetenin resminde kim gösterilir?

Bu resimli makale ne hakkında olabilir?

Resim hangi önemli bir olayı gösteriyor?

Bu kişi hakkında ne biliyorsunuz?

II блок: вправи, що спрямовані на формування країнознавчого компонента СКК: вправи для полегшення розуміння змі-

сту теми й пробудження інтересу до неї, на ознайомлювальне-пошукове читання з метою отримання країнознавчої інформації з теми, на осмислення, аналіз та інтерпретацію соціокультурної інформації

Приклад 1. Мета: формувати навички осмислення, аналізу та інтерпретації країнознавчої інформації.

Тип вправи: некомунікативна рецептивно-продуктивна.

Вид вправи: інтерпретація прочитаного.

Режим виконання: індивідуально, групова.

Контроль: поточний, контроль з боку викладача.

Інструкція: *Metindeki kelimeleri tabloya konuya göre getiriniz.*

Türkiye'nin üçüncü ülkelerden gelen Suriyeliler için getirdiği vize uygulaması 8 Ocak'ta yürürlüğe girdi. Vize koşulu deniz ve hava yoluyla Türkiye'ye giren Suriyeliler için geçerli olacak. Dışişleri Bakanlığı kara yoluyla Türkiye'ye geçen mülteciler için açık kapı politikasının devam edeceğini duyurmuştu.

Політика	Економіка	Суспільство	Культура	Освіта	Навколишнє середовище

Приклад 2. Мета: формувати навички добування країнознавчої інформації.

Тип вправи: некомунікативна рецептивно-репродуктивна.

Вид вправи: пошук країнознавчої інформації шляхом опрацювання візуальної інформації.

Режим виконання: індивідуально.

Контроль: поточний, контроль з боку викладача.

Інструкція: *Boşlukları doldurunuz.*

Sünni kelimesi, _____ yapmış olduğu davranışları izleyen, takip eden ve hayatına uygulayan anlamına gelen "Ehli _____" kelimesinden geliyor. Günümüz _____ büyük bir çoğunluğu Sünni. Sünni Müslüman oranının %85 ile %90 arasında olduğu _____ ediliyor.

Приклад 3. Мета: формувати навички відтворення мовленнєвих зразків.

Тип вправи: умовно комунікативна рецептивно-репродуктивна.

Вид вправи: пошук та відтворення найбільш важливої країнознавчої інформації згідно зі зразком.

Режим виконання: індивідуально, групова.

Контроль: поточний, самоконтроль, контроль з боку викладача.

Інструкція: *Metindeki en önemli bilgiyi anlatınız.*

Türkiye'nin güneydoğusunda terör örgütü PKK'ya yönelik operasyonlar devam ediyor. Bazı ilçelerde uygulamaya devam eden sokağa çıkma yasağı ve bölgedeki gelişmeleri değerlendiren Başbakan Ahmet Davutoğlu, "Hendekler, barikatlar her şey kalkacak, kamu düzeni ihdas edilecek. Bunun pazarlığı olmaz" diye konuştu.

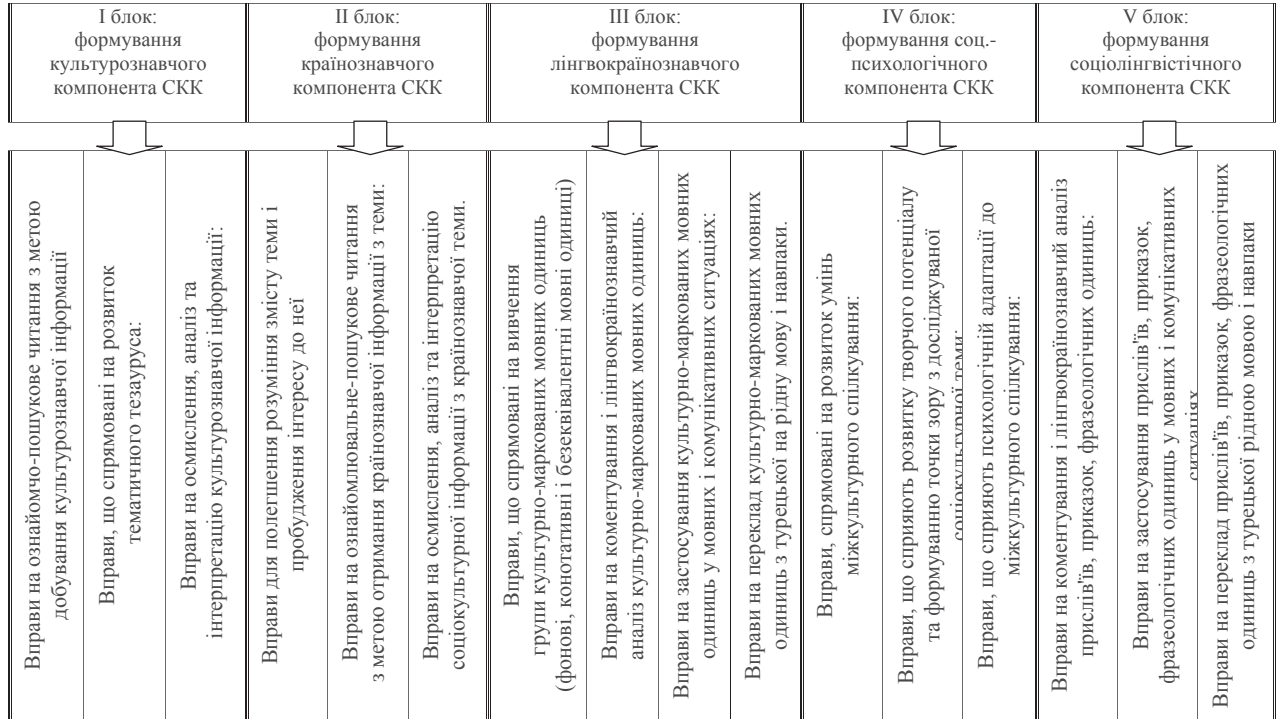

Рис. 1. Комплекс вправ на формування СКК

III блок: вправи, що спрямовані на формування лінгвокраїнознавчого компонента СКК: вправи, що спрямовані на вивчення культурно маркованих мовних одиниць (фонові, конотативні, безеквівалентні мовні одиниці), на коментування й лінгвокраїнознавчий аналіз культурно маркованих мовних одиниць, на застосування культурно маркованих мовних одиниць у мовних і комунікативних ситуаціях, на переклад культурно маркованих мовних одиниць.

Приклад 1. Мета: формувати навички пошуку лінгвокраїнознавчої інформації.

Тип вправи: некомунікативна рецептивно-репродуктивна.

Вид вправи: пошук лінгвокраїнознавчої інформації шляхом опрацювання візуальної інформації.

Режим виконання: індивідуально.

Контроль: поточний, контроль з боку викладача.

Інструкція: *Metinde özel isimleri bulup çeviriniz.*

Türkiye'nin güneydoğusunda terör örgütü PKK'ya yönelik operasyonlar devam ediyor. Bazı ilçelerde uygulamaya devam eden sokağa çıkma yasağı ve bölgedeki gelişmeleri değerlendiren Başbakan Ahmet Davutoğlu, "Hendekler, barikatlar her şey kalkacak, kamu düzeni ihdas edilecek. Bunun pazarlığı olmaz" diye konuştu.

Приклад 2. Мета: формувати навички коментування лінгвокраїнознавчої інформації, найменування культурологічних понять та реалій.

Тип вправи: умовно комунікативна рецептивно-репродуктивна.

Вид вправи: встановлення відповідності між об'єктами культури та їхніми назвами.

Режим виконання: індивідуально.

Контроль: поточний, самоконтроль.

Інструкція: *Toplum, siyaset ve kültür ile ilgili kelimeleri çiziniz:*

Türkiye'den kaçak yollarla Yunanistan'a geçmek isteyen mültecilerin yolculuğu Ege Denizi'nde son buldu. İzmir ve Balıkesir açıklarında meydana gelen olaylarda en az 24 kişi yaşamını yitirdi.

Приклад 3. Мета: формувати навички продукування культурно маркованого діалогічного (полілогічного) мовлення, висловлювання емоційно забарвленого мовлення.

Тип вправи: комунікативна продуктивна.

Вид вправи: моделювання етикетних норм комунікативної поведінки (початок розмови та втручання у розмову двох людей).

Режим виконання: самостійна підготовка, презентація – під керівництвом викладача.

Контроль: поточний, взаємоконтроль, контроль з боку викладача.

Інструкція: *Telefonda paket servisi ile yemek sipariş ediniz.*

IV блок: вправи на формування соціально-психологічного компонента СКК: вправи, що сприяють розвитку творчого потенціалу та формуванню точки зору з досліджуваної соціокультурної теми, психологічній адаптації до міжкультурного спілкування, на розвиток умінь міжкультурного спілкування, сприйняття, впізнавання, розрізнення невербальних засобів спілкування, вибір невербальних засобів у відповідності до ситуації спілкування.

Приклад 1. Мета: формування рецептивних умінь інтерпретувати культурно марковане тюркомовне мовлення, вербальну та невербальну поведінку носіїв мови залежно від їхніх соціальних ролей.

Тип вправи: комунікативна рецептивно-аналітична.

Вид вправи: вправа на аудіювання, перегляд відеосюжетів, інтерпретацію вербальної та невербальної поведінки комунікантів залежно від їхніх соціальних ролей.

Режим виконання: індивідуально, група у форматі дискусії.

Контроль: поточний, взаємоконтроль, контроль з боку викладача.

Інструкція: *Videoyu izleyin ve sonra da sosyal rollerine dayalı iletişimcilerin sözel ve sözel olmayan davranışının özelliklerini tartışınız.*

Приклад 2. Мета: формування знань щодо національного менталітету та характеру, стереотипів носіїв мови, що вивчається.

Тип вправи: комунікативна рецептивно-аналітична.

Вид вправи: вправа на виявлення національно-психологічних особливостей носіїв мови, що вивчається.

Режим виконання: індивідуально, група у форматі дискусії.

Контроль: поточний, контроль з боку викладача.

Інструкція: *Aşağıdaki deyimler türklerin hangi özelliğini çizer?*

yola çıkmak, yoldan çıkmak, yol geçen hanı, kanına girmek, şehit düşmek.

Приклад 3. Мета: формування навичок використання мовних та мовленнєвих стандартів написання запрошень.

Тип вправи: умовно комунікативна репродуктивна.

Вид вправи: вправа на письмо, репродукування письмових зразків.

Режим виконання: індивідуально.

Контроль: поточний, контроль з боку викладача.

Інструкція: *Aşağıdaki ifadeleri kullanarak davetiyeyi kurup arkadaşınıza yazınız.*

... için ... tarihinde ...'te bize katılırsanız çok memnun oluruz.

Arkadaşlar arasında ...'ı kutlamak için bir parti veriyoruz. Eğer gelirsiniz çok memnun kalırız.

...yi kutlamak için sizin de orada olmanızı çok isteriz.

У блок: вправи, що спрямовані на формування соціолінгвістичного компоненту СКК: на коментування та лінгвокраїнознавчий аналіз прислів'їв, приказок, фразеологічних одиниць; на застосування прислів'їв, приказок, фразеологічних одиниць у мовних і комунікативних ситуаціях

Приклад 1. Мета: формування умінь інтерпретувати прислів'я, приказки, фразеологічні одиниці.

Тип вправи: умовно комунікативна рецептивно-репродуктивна.

Вид вправи: вправа на лінгвокраїнознавчий аналіз.

Режим виконання: індивідуально, групова у форматі дискусії.

Контроль: поточний, взаємоконтроль, контроль з боку викладача.

Інструкція: *Aşağıdaki deyimler ne demek? adı çıkmış dokuza inmez sekize; kırkı çıkmak; el basmak; kısmeti çıkmak.*

Приклад 2. Мета: формувати навички використання стандартних виразів у діалогічному мовленні.

Тип вправи: комунікативна продуктивна.

Вид вправи: моделювання діалогів етикетного характеру.

Режим виконання: у парах, презентація – під керівництвом викладача.

Контроль: поточний, контроль з боку викладача.

Інструкція: *Uygun karşılık kullanınız:*

Hoş geldiniz! –

Yeni elbise aldım! –

Yeni araba aldım. –

З метою перевірки ефективності запропонованого комплексу вправ було проведено контрольний експеримент, результати якого показали, що рівень сформованості СКК значно підвищився.

Висновки. На основі запропонованого комплексу вправ відбувається формування соціокультурної компетентності, оскільки він забезпечує більш глибоке оволодіння усіма компонентами соціокультурної компетентності. Перспективи подальшого дослідження окресленої проблеми полягають у розробці практикуму з формування соціокультурної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Азимов Э.Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. – М. : ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Кіндрась І.В. Підсистема вправ для навчання студентів мовних спеціальностей усного турецького монологічного мовлення на початковому етапі / І.В. Кіндрась // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 5(39). – С. 113–122.
3. Лукьянова Л.А. Формирование функционально-содержательной основы социокультурной компетенции учащихся 10–11 классов общеобразовательной школы (на материале английского языка) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Л.А. Лукьянова. – Санкт-Петербург, 2014. – 186 с.
4. Тополева О.В. Комплекс упражнений, направленный на формирование лингвострановедческой компетенции студентов / О.В. Тополева // Языковое образование в ВУЗе. – СПб : Каро, 2005. – С. 88–101.
5. Шатилов С.Ф. Методика обучения иностранному языку в средней школе / С.Ф. Шатилов. – М. : Просвещение, 1986. – 234 с.